

РЕТРОСПЕКТИВА 2012. – 2017.

5

ИЗВЕШТАЈ О АКТИВНОСТИМА ЗА ПЕРИОД 2012. – 2017. ГОДИНЕ

УВОД

Дана 9. октобра 2017. године навршило се пет година од оснивања Удружења Огњена Марија Ливањска, Београд, што је уједно и пет година активног рада Удружења, на челу са председником Николим Петровићем, изабраним на ту функцију на Оснивачкој Скупштини, као и Управним одбором, изабраним на истој Скупштини. Наиме, у првобитно изабраном Управном одбору током периода дошло је до мањих промена, заменом чланова: Жељко Барош, Никола Ђуран и Милан Вуковљак (сви на сопствени захтев), Оливером Радета, Љиљом Радић и Аљошом Вулета.

У циљу целовитог сагледавања петогодишњег рада Удружења ОМЛ сачинили смо преглед најважнијих активности предузетих у том периоду.

Након административних радњи прописаних за формално-правно регистравање Удружења и отварање текућих рачуна код одабраних банака, Удружење је, у складу са мисијом и циљевима дефинисаним Статутом, одредило свој програм деловања и начин рада.

Како би реализовало мисију на којој утемељено, дефинисана су три правца деловања:

- административно правни и организациони послови Удружења, који се одвијају кроз:
 - ✓ организацију и одржавање седница Скупштине, Управног одбора, подружница и сеоских одбора,
 - ✓ израду планова и извештаја државним органима, као и органима управе и чланству Удружења,
 - ✓ пропрему за учешће на јавним конкурсима за финасирање одређених пројеката,
 - ✓ финансијско-рачуноводствене и правне послове,
 - ✓ развијање срадње са државним и локалним органима, институцијама и представништвима, као и удружењима сличне програмске оријентације

- очување историске свести, културе, традиције, верске и сакралне баштине Срба на подручју града Ливна и села Ливањског поља, кроз области:
 - ✓ санације и поправке споменика културе и верских објеката, као:
 - поправка црква,
 - одржавање православних гробаља,
 - прикупљање етнолошких предмета, као и записивање некадашњих начина израде и употребе тих предмета, као и пописивање и снимање музичке и књижевне баштине,
 - сачињавање архива историјских докумената
 - ✓ неговање сећања на жртве, кроз:
 - сачињавање списка и категоризација жртава 20. века;
 - попис и обележавање стратишта;
 - санацију и одржавање споменика и масовних гробница жртава;
 - организацију молитвених сећања у више градова Србије, Српске и у Ливну, на годишњице великих стадања;
 - ✓ упознавање шире јавности са истином о животу, заоставштини и страдању ливањских Срба кроз организацију:
 - трибина и других јавних скупова,
 - промоције књига,
 - приказивање изложби,
 - издаваштва књига, монографија и каталога,
 - наступа у средствима јваног информисања
- одржавање веза са Србима који живе на подручју Ливна, као и утицај на побољшање услова повратка и услова живота на том подручју, кроз области:
 - ✓ израда базе података расељених ливањских Срба и њихових потомака,
 - ✓ подстицај прибављања личних докумената у БиХ за особе које остварју то право,
 - ✓ постицај за регулисање власништва над имовином на подручју Ливна,
 - ✓ праћење конкурса и огласа у вези са подстицајем повратка, поправком кућа и побољшањем услова живота у циљу обавештавања чланства,
 - ✓ изналажење могућности утицаја на побољшање инфраструктуре у српским селима општине Ливно,
 - ✓ успостављање непосредне везе са Србима који живе на подручју Ливна, кроз:
 - даривање деце и старачких-самохраних домаћинстава у Ливну и селима Ливањског поља,
 - организацију школе учења српског језика и ћирилице,
 - присуство на саборима и Светим Литургијама приликом већих верских празника у парохијама СПЦО Лијевно.

Због велике разуђености чланства у градовима Србије, Републике Српске и иностранству, Удружење се, у циљу лакшег непосредног укључивања свих заинтересованих чланова и конкретне активности, као и ради лакше координације са чланством, одлучило на формирање подружница Удружења у градовима, као и тзв. сеоских одбора, као јединица које окупљају становнике конкретног села ради мобилизације за задатке који се одвијају у том селу.

ОДНОСИ УДРУЖЕЊА ОМЛ СА ЕПАРХИЈОМ БИХАЋКО-ПЕТРОВАЧКОМ И СПЦО ЛИЈЕВНО

У вези са свим намераваним и планираним активностима Удружење се консултује и усаглашава са СПЦО, тј парохом лијевањским, који има статус почасног члана Удружења. Такође, о свом раду и плановима Удружење редовно извештава Епархију бихаћко-петровачку, а одређене активности не започиње без благослова владике.

Консултације и координација активности Удружења са ставом, плановима и благословом Епархије и Парохије неопходни су ради постизања високог степена усклађености, а имајући у виду улогу православне цркве током векова на стварању, неговању и очувању српског националног и верског идентитета у условима туђинске власти, прогона и ратова са великим погромом над Србима који је резултирао прогоном деведесетих година прошлог века.

Такође, не треба сметнути са ума да је велики број објеката чију санацију, поправку и очување Удружење има у виду, верског карактера, односно да припадају бризи цркве.

Деловање Удружења мимо сагласности цркве могло довести до забуне и конфузије у народу, а можда и до нежељених конфликта и подела, јер имајмо у виду да црква и данас, као и кроз историју, са нашим људима који још опстају на своме, дели све (не)услове и терет живота.

Са парохом лијевањским Удружење је на готово дневној комуникацији, а представници и чланови Удружења присутни су на саборима и Светим Литургијама за црквене славе и веће верске празнике, као: Успење Пресвете Богородице, Убрус, Блага Марија, Покров Пресвете Богородице, Огњена Марија, Илиндански сабор и други.

Представници Удружења имали су више посета и разговора са владикама бихаћко-петровачким. Путем и уз помоћ Епархије остварени су и неки наши важни планови, пред Њом је и наша иницијатива за канонизацију ливањских мученика, освећење Спомен-капеле, дочек Часног крста и надасве молитва за наш напаћени народ да преболи ране рата и прогона и поново се врати на своја имања.

За истрајавање у послу који смо преузели нижна је мислост и наклоност наших парохија и Епархије.

ЧЛАНСТВО И ОРГАНИ УПРАВЉАЊА

Чланство

На крају 2017. године Удружење је имало укупно 387 чланова, од чега 236 из Србије, 96 из Републике Српске, 23 из Федерација БиХ (Лино и Грахово) и 32 из иностранства. У структури чланова, као и на почетку рада Удружења, преовлађују чланови преко 50 година старости, као и мушкарци. Највише чланова приступило је Удружењу у првој години рада, а сваке године број нових чланова је све мањи.

Током петогодишњег периода формирале су подружнице у Бања Луци, Новом Саду, ако и подружница Товаришево-Обровац.

Сеоске одборе формирала су села: Челебић, Рујани, Радановци, а на нивоу села обављају се и активности у селима: Губер, Прилука и Губин.

Скупштина и Управни одбор Удружења

Од оснивања Удружења до краја 2017. године одржано је седам редовних седница **Скупштине**, укључујући и Оснивачку Скупштину. Седнице Скупштине најчешће се одржавају до средине марта, обзиром да се у том периоду усвајају: годишњи извештаји о раду, финансијски извештаји, годишњи планови рада, као и избор и реизбор органа управљања у складу са актима Удружења.

Управни одбор Удружења је током петогодишњег периода одржао више од 100 састанака, пуног или ужег састава. Најмање пет чланова присуствовало је скоро свим састанцима.

Управни одбор је разматрао сугестије и предлоге чланова, предузимо све активности у вези дефинисања и реализације планских задатака, редовно извештавао чланове, државне органе и јавност и раду Удружења, плановима, околностима рада и редефинисања усвојених планова.

РАД НА ПЛАНИРАНИМ ЗАДАЦИМА

Својим радом и примером који се огледа у плановима и делимично или потпуно реализованим подухватима, Удружење је настојало да:

- се профилише у широј јавности као групација која личним ангажовањем покушава да заштити српску баштину на одређеном локалу (у нашем случају подручју општине Ливно);

УДРУЖЕЊЕ ОГЊЕНА МАРИЈА ЛИВАЊСКА

- пробуди интерес што већег броја расељених и потомака ливањских Срба за чланство у Удружењу, а ради формирања шире базе интелектуалних, материјалних и других капацитета за ангажовање на дефинисаним пројектима;
- подстакне друга завичајна удружења да осмисле и спроводе сличне послове, у складу са специфичностима уже локације на коју се односе, а међусобном сарадњом, уз помоћ и координацију државних институција, повећају степен заштите српске баштине и на подручјима ван Србије.

Реализација планских задатака одвијала се преко именованих координатора чија је улога:

- ✓ формирање тима за реализацију задатка,
- ✓ руковођење свим активности у оквиру задатка,
- ✓ повремено извештавање Управног одбора о раду на пројекту, као и
- ✓ предлагање Управном одбору неопходних промена у односу на оквире које је поставио својом одлуком.

СКУПОВИ И ПРОМОЦИЈА УДРУЖЕЊА

Парастоси

Традицију одржавања парастоса ливањским Србима страдалим у усташком покољу на Огњену Марију 1941. године успоставила је СПЦО Лијевно са своје четири парохије. Парастоси су одржавани сваке године у данима око Огњена Марија, у београдској цркви Светог Марка, Бања Луци и ливањској цркви Успења Пресвете Богородица и Спомен-капели. Од свог основања Удружење се активно укључило у организацију ових молитвених сећања, са циљем обавештавања потомака жртава и повећања броја присутних и организације парастоса и у другим местима у којима живе потомци страдалих. Тако је установљено и одржавање парастоса у Новом Саду, на спомен гробљу на Барјаку, на месту старог срушеног споменика код Чапразлија, као и у Губину (код споменика оцу Ристу и Сајковљанима и код споменика жртвама рата деведесетих, оба у порти цркве). Успостављеним присним односима са игуманијом манастира Богородице Тројеручице на Авали, парастос се у последње две године одржава и у том манастиру.

Донаторске вечере и дружења Ливњака

Прва Донаторска вечера организована је за прикупљање средстава за обнову Спомен-костурнице у Ливну. Скуп је, уз пригодан програм, одржан 24. маја 2013. године у ресторану "Саша" на београдском Хиподрому.

Друга Донаторска вечера одржана је 15. јуна 2014. године, са намером прикупљања почетног улога за оснивање Фонда за опстанак из кога би се пружала прва помоћ

свакој младој српској породици за покретање посла који ће им бити основа за живот у родном пољу. Скуп је одржан у сали сурчинског ресторана BOS, а приређена је и мини-изложба ручних радова инспирисаних ношњом и предметима из ливањског краја. Од скромних средстава прикупљених том приликом део је усмерен за поплављене у Србији и Српској. Фонд за повратак није заживео.

Наредно дружење Ливњака одржано је марта 2016. године, у ресторану “Ваша трпеза” у Београду.

Округли сто, трибине, промоције

Прву годишњицу рада Удружење је обележило одржавањем скупа под називом **Српско становништво Ливањског поља**. Говори реномираних стручњака који су се 26. октобра 2013. године обратили учесницима у сали СО Стари Град били су сврстани у области: Порекло, миграције, страдања; Српска културна и духовна баштина - стање и заштита и Услови повратка.

Стогодишњица Првог светског рата - акцијом чланова Подружнице Товаришеви-Обровац, у сарадњи са МЗ Товаришево, 21. априла 2014. године у Товаршеву је откривена биста Гаврила Принципа и спомен-плоча Солунксим добровољцима. Филмски редитељ Емир Кустирица и академик Матија Бећковић открили су споменике, а на свечаности је говорила Оливера Радета, члан УО Удружења.

У парохијској сали цркве Свете Петке у Сурчину одржана је, 29. новембра 2014. године, **Трибина: 155 година изградње православне цркве Успења Пресвете Богородице у Ливну и 140 година изградње српске школе**.

Страдања српског цивилног становништва на дан свете Великомученице Марине (Огњене Марије) 1941. године, најцеловитије су приказана записима непосредног сведочења преживелих страдалника објављених у **књизи Буда Симоновића Огњена Марија ливањска**. Удружење ОМЛ се у првој години свог рада придружило издавачкој кући Светигора као суиздавач Петог издања ове књиге (2014. године), а потом је самостално издало исту књигу на енглеском (2015. године, у преводу Лазара Мацуре), као и Шесто издање на српском (2016. године).

- Промоције књиге *Огњена Марија ливањска*, у организацији Удружења, одржане су у: Београду (22. марта 2014. године, у КЦ Чукарица);
- Бања Луци (26. априла 2014. године, у сали КЦ Бански Двор, са суорганизаторима УГ Јадовно 1941 и СКПД Просвјета одбор Бања Лука);
- Новом Саду (21. септембра 2014. године, у Галерији Зрно);
- Сајму књига у Београду (октобра 2016. године, у оквиру промотивних активности Управе за дијаспору и сарадњу са Србима у региону Министарства спољних послова Републике Србије);
- Лондону (27. јануара 2017. године, Амбасада Републике Србије, у оквиру приказивања изложбе *Срби Ливањског поља-трајање кроз векове*).

У поводу **обележавања 75 годишњице од почетка геноцидног страдања Срба у НДХ**, Удружење је, уз подршку Завичајног удружења Ливњана и Граховљана и у сарадњи са Клубом галерије “Зрно”, Нови Сад организовало 9. јула пројекцију документарног филма-емисију РТРС о настанку књиге Буда Симоновића *Огњена Марија ливањска* у којој су говорили и потомци страдалих.

Изложба “Срби Ливањског поља-трајање кроз векове”, која кроз 25 паноа приказује живот, заоставштину и страдање ливањских Срба, израђена је 2016. Године и чији аутори су проф др Вељко Ђурић Мишина и Радован Пилиповић, до сада је приказана у:

- Београду - прво приказивање, априла 2016, галеријски простор Народне банке Србије;
- Бања Луци – септембра 2016, галеријски простор Банског Двора;
- Новом Саду – новембра 2016, простор Културног центра Нови Сад
- Лондону - 27. јануара, Амбасада Републике Србије,
- Лондону - 12. марта црква Свети Сава;
- Бијељини - 25. априла, Центар за културу “Семберија”;
- Аранђеловцу - 4. новембра, сала парохијског дома цркве Светог Арханђела Гаврила.

Књигом **Ливњски Срби-просветна и духовна заоставштина**, аутори проф др Бранко Докић и Радован Јовић приказали су значајна историјска факта из прошлости ливањских Срба и њихов допринос просвети и духовности Срба Босне и Херцеговине током 19. и 20. века. Удружење ОМЛ је организовало промоцију књиге у Београду (8. октобар 2017. године, у сали парохијског дома Вазнесењске цркве).

На горе наведеним скуповима Удружења говорили су: владика Атанасије, владика Хризостом, проф др Васиљије Крестић, проф др Бранко Докић, проф Никола Рамић, проф Радивој Радић, др Срђа Трифковић, др Душан Басташић, др Милош Дамњановић, амбасадор Огњен Прибићевић, директор представништва Српске Млађен Цицковић, народни посланик РС Миодраг Линта, Будо Симоновић, Радован Пилиповић, Немања Девећ, о.Жељко Ђурица, о.Мирко Јамеџија, архимандрит манастира Рмањ Серафим, о.Ратко Радужковић архијерејски намесник бањалучки, о.Драган Максимовић старешина Саборног храма Христа Спаситеља у Бања Луци, о.Драган Шућур, о. Драган Лазић, о.Горан Спаић, о. Милован Ранковић, Јово Бајић, Душко Пјевуља, Предраг Лозо, Миливој Иванишевић, Марко Катић, Сениша Јерковић, Здравко Ињац, Никола Петровић, Дијана Ковачић, Оливера Радета, Александар Радета, Драган Јовић, Јасна Вујчић, Гордана Достанић и други.

Удружење на скуповима других

У циљу промоције Удружења, историје и културе ливањских Срба и праћења актуелних догађаја везаних за наш круг деловања, представници Удружења су наступали на више јавних скупова и трибина, као:

- Сабрање - скуп више удружења под организацијом "Сабрање", одржан на Козари 3-5. октобра 2014. године;
- трибина студентске организације ФПН и Удружења Јадовно 1941 *Зашто негујемо културу заборава*, Београд 22. децембра 2014;
- ходочашће на Велебит и Паг у организацију Удружења Јадовно 1941.- 2015; 2016. и 2017;
- Пребиловци – освећење спомен-капеле и сахрана моштију, 2015;
- скуп у Грахову поводом обележавања стогодишњице Сарајевског атентата;
- више скупова поводом обележавања Дана Српске у Београду;
- више скупова Удружења Ливњана и Граховљана Бачки Јарак, као и скупштине и други бројни скупови у организацији других удружења, савеза и кровних удружења крајишких и хрватских Срба исл.

Медији

У медијском јавном простору такође су се појављивали представници Удружења промовишући Удружење и најаву планираних догађаја. Издајамо гостовање председника Удружења на ТВ Панонија, на Бум Бум радију и радију Слово љубве у чијим емисијама су гостовали и Дијана Ковачић, Синиша Јагодић и Гордана Достанић, интервјуи и изјаве за агенцију СРНА, РТРС, новине Српско коло исл.

Са сарадницима ТВ Храм из Београда постигнут је договор о уступању дела материјала у сврху припреме ТВ емисије и филма о страдању Срба у Ливну лета 1941. године.

Када је реч о медијима посебно истичемо да је, на предлог чланова Удружења, новинар Бранко Станковић, аутор емисије РТС1 *Квадратура круга*, припремио емисију о страдању ливањских Срба 1941, кроз догађај на стратишту јама Равни Долац, која је приказана новембра 2017. године.

Промтивни материјал

Уз изложбу коју смо већ поменули, Удружење је припремило и штампало каталог под називом *Ливно и Ливњаци*, који је нешто богатији документима и фотографијама из прошлости, него изложбени панои. Такође, истим поводом штампани су и пратећи флајери о садржини изложбе.

Сачињени текстови о страдању ливањских Срба лета 1941, груписани по датумима, као и именик страдалника, под заједничким називом **Календар геноцида** објављени су на порталу Удружења Јадовно 1941, Бања Лука и интернет страници Удружења ОМЛ.

За јавне наступе са темом страдања ливањских Срба у Другом светском рату припремљен је петнаестминутни **видео филм** о страдању у НДХ и ексхумацији жртава из динарских јама 1991. године, од документарних снимака, као и снимака из приватне архиве Буда Симоновића.

Као пратећи материјал уз презентације и скупове, Удружење је припремало плакате најаве догађаја, позивнице, а израдило је и 6 (шест) тематских **плаката-постера** под називом: Стратишта ливањских Срба; Догађаји и слике рата; Преживели; Ексхумација и сахрана 1991; Споменици; После 50 година.

Удружење поседује и два стојећа носача великих плаката, такозвани рол-ап, на који су постављени плакати са логом Удружења, а могу се мењати новим плакатима о најави догађаја.

Од осталог промотивног материјала штампани су и: флајери са основним информацијама о раду Удружења, као и опште честитке са логом Удружења, а сваке године се изради и одређена количина календара са фотографијама Ливањског поља.

ДАРИВАЊЕ ЗА БОЖИЋ И ВАСКРС

Прва акција коју је Удружење спровело, а коју са поносом наставља и сваке године за Божић и Васкрс, је даривање деце и старачких самохраних домаћинстава на подручју четири парохије СПЦО Лијевно. Акцији се одазивају бројни чланови и пријатељи Удружења. Две године за редом пакетиће кондиторских производа за сву децу донирала је компаније АЛКО, Београд, а такође је две године за редом о.Војо Билбија организовао и допремао до Београда пакетиће које су за нашу децу припремала деца из Холандије. Временом, акција даривања деце проширила се и на малишане купрешких села Малован и Равно, као и седморо деце са подручја Гламоча.

Из средстава донације и за Васкршње празнике се припремају дарови деци. У 2015. и 2016. години, поред пакетића, Удружење је финансијски помогло поклоничко путовање. Прво путовање, коме су се, о свом трошку, прикључили и одрасли, била је посета српским црквама и манастирима у Хецеговини (Косјерево, Житомислић, храм-костурница у Пребиловцима, Тврдош, Мркоњићи, Херцеговачка Грачаница у Требињу) и Црној Гори (саборни храм у Никшићу и манастир Светог Василија Острошког). Наредне године, на путу ка Вишеграду, обишли су: Мостар; цркву Светог Петра Дабробосанског и Светог Василија Острошког у Фочи и поклонили се моштима светог Свештеномученика Момчила Челебићког; манастира Светог Николаја у Добрунској ријеци – Дражевина; манастир Добрун; Музеј Митрополије дабробосанске; Музеј Првог српског устанка; манастир Вардиште; Вишеград са Андрићградом; храм Светог

кнеза Лазара и косовских мученика; манастирски храм Светог Великомученика Георгија – Соколица, на Романији).

САНАЦИЈА И ОБНОВА

Начети временом дугог трајања, девастирани, рушени (не)људском руком и оружијем у ратовима, а највидљивије у последњем, грађанском рату деведесетих, бројни верски објекти, објекти наше културе и споменици нашим страдалницима су или потпуно срушени или са видним ранима. У акције обнове, започете када је Парохија лијевањска поново добила свог пароха, о.Жељка Ђурицу, 2001. године, Удружење се укључило од свог оснивања. Имајући у виду да су скоро сви објекти захтевали неку врсту интервенције, да су неки радови били високог степена грађевинских и финансијских захтева, најпре је дефинисана листа приоритетних санација.

Црква Успења Пресвете Богородице у Ливну

Ливањску српску православну цркву Успења Пресвете Богородице, која је својом лепотом и специфичним архитектонским детаљима уврштена у културно благо Босне и Херцеговине, заједно са припадајућим вредним иконама и другим предметима, начело је време и потребни су значајни захвати за њену обнову. Кризне послератне године и оскудна државна каса не располажу средствима неопходним за обнову наше лепотице. Пре оснивања Удружења сачињен је Пројекат обнове и изведен део најкритичнијих радова.

Удружење ОМЛ је већ у прве своје планове укључило реализацију овог Пројекта, као и изналажење могућих начина финансирања, подразумевајући ту, пре свега, значајнију помоћ државних институција Републике Србије, Републике Српске и Федерације БиХ.

Парохија је током 2013. године започела заштиту цркве у оним деловима који су били нарочито изложени пропадању, како би се спречило даље урушавање. На цркви је обновљен звоник, фасада у олтарском делу цркве и извршена дренажа.

Стручњаци Музеја Републике Српске извршили су рестаурацију вредних икона, али оне се и даље налазе у Музеју због неповољних услова за враћање у цркву, што се односи на влагу и слабо обезбеђење цркве од обијања и крађе.

У току 2013. године Удружење се активно укључило у послове обнове крова цркве, конкретно постављање лимене кровне покривке. За финансирање ових радова Удружење је обезбедило две трећине средстава, донацијама и учешћем на конкурс код Канцеларије за дијаспору Републике Србије. Радови санције крова завршени су почетком 2014. године.

Такође, представници Удружења обавили су разговор са стручњацима за рестаурацију и чување икона и црквених сасуда Музеја Републике Српске, након чега је мешовити тим стручњака обишао цркву и предложио даљи редослед поступака.

Обнова цркве Успења Пресвете Богородице биће настављена у складу са поменутиим Пројектом генералне обнове и материјално-финансијским могућностима Федерације БиХ, Републике Српске, Епархије бихаћко-петровачке и Удружења ОМЛ.

Спомен-капела Свете Великомученице Марине

Спомен-капела Свете Великомученице Марине са костурницом у којој су 1991. године похрањени ексхумирани остаци српских жртава побијених од стране усташа 1941. године на бројним стратиштима, налази се у порти православне цркве Успења Пресвете Богородице у Ливну. Због избијања рата радови на завршетку овог споменика су обустављени, а током рата костурница је тешко девастирана, а мошти мученика узнемирене.

Од 2001. године, парох лијевањски и неколицина потомака жртава покушавали су кроз више појединачних акција да поправе спољни изглед костурнице и обезбеде сакупљене кости мученика (разбацане током рата) од могућег новог нељудског поступања. Личним ангажовањем чланова Одбора за изградњу костурнице основаног 1991. године, лица задужених за финансије, неутрошена средства прикупљена пре грађанског рата регистрована су као стара девизна штедња у Регистру вриједносних папира Федерације Босне и Херцеговине. На тај начин она су, увећана за камату, била доступна за употребу, те је овим, као и новим прилозима потомака, до 2013. године на костурници извршено више поправки.

Удружење ОМЛ се од 2013. године укључило у послове обнове Спомен-капеле, најпре сагледавањем иницијалног Пројекта изградње, установљавањем степена уништења, израдом планских активности коначног завршетка и обнове кроз више фаза, ангажовањем стручног надзора исл. У свакој фази рада прикупљане су понуде потенцијалних извођача и извршен избор према квалитету понуде и вредности радова. Од тог периода до краја 2017. године, на Спомен капели извршени су следећи радови:

- санирање и изолација влаге повезивањем оштећене изолације,
- замена дрвених прозора у куполи капеле алуминијумском столаријом и смањење њихове висине чиме је решен проблем пробијања воде у капелу,
- изградња бетонског венца на куполи уместо постојећег степенастог увлачења конструкције са северне и јужне стране (због чека је фасада оштећена атмосферским падавинама) и покривање површина поцинкованим лимом,
- замена бакарног покривача на куполи у олтарској апсиди новим од поцинкованог лима са адекватним нагибом и потребним слојевима (ваздушни слој, дашчана оплата, итд.),
- израда бачвастог свода изнад улазног трема,

- санирање фасада на оштећеним деловима и навлачење новог акрилног слоја беле фасаде преко спољних зидова,
- дренажање предулаза постављањем дренажне цеви у темење и посипањем шљунком,
- постављање олука,
- постављање бехатон плоча и ивичњака на улазном делу,
- постављање естрижа,
- облагање пода, степеништа, подеста у унутрашњости костурнице керамичким плочицама,
- замена поломљених мермерних плоча на гробници у крипти, новим мермером,
- премазивање и глачање зидова,
- електричарски радови,
- израда плоча са списковима страдалих, са светлећим диодама које осветљавају имена жртава,
- набавка 50 дрвених сандука у које су положене (поново опране) мошти страдалника (већина се до тада налазила у пластичним врећема или прекривена чаршавима),
- куповина и постављање полиелеја у куполи капеле,
- фреско-осликавање зидова капле.

Изведеним радовима Спомен-капела је добила нови изглед.

Радови на завршетку и обнови Спомен-капеле финансирани су средствима:

- „старе штедење“ - тј прилозима из периода иградње Спомен-капеле;
- новим донацијма путем Удружења ОМЛ и
- доприносом Фонда Партијарха Павла путем Епархије бихаћко-петровачке, а за фреско-осликавање.

Преостали радови односе се на постављање документационо-историјске поставке на зидове апсида, набавку постоља за икону Огњене Марије, набавку дрвене подлоге за изложбене стаклене витрине исл.

Црква Покрова Пресвете Богородице у Рујанима

Гробљанска црква Покрова Пресвете Богородице у Рујанима, изграђена тридесетих година 20. века, срушена је у ратним дејствима 1992-95. Наиме, од цркве су остали само зидови. До оснивања Удружења, о.Жељко је покренуо акцију обнове цркве у којој је: постављен кров; таваница обложена дрвеном подлогом и постављена стара метална врата.

У прве планске задатке након оснивања, Удружење је уврстило обнову рујанске цркве и православног гробља, чију реализацију је преузео Одбор села Рујани.

Средствима наменске донације за обнову цркве и поправку ограде и одржавање гробља у Рујанима, извршено је:

- поравнање земљишта и одвод атмосферских и подземних вода;
- постављање олука;
- замена оштећене камене, бетонском гредом над улазним вратима;
- уградња затезне сајле за учвршћење зидова;
- постављање естриж подлоге
- постављање подних керамичких плочица;
- малтерисање унутрашњих зидова и иконостаса и
- уградња кровне ламперије;
- подигнута бетонска ограда око гробља.

Црква је освештана, као и црквено звоно које јој је дараовао верник, а на Светој Литургији помолили су се расељени Рујанчани пристигли из Београда и Бања Луке.

Спомен гробље на Барјаку

На месту званом Барјак, у селу Челебић, налазе се мошти мученика, мештана Челебића, углавном жена и деце, које су усташе поклале у челебићкој школи, а затим тела побацали у рупе од шљунка на Барјаку. Над том масовном гробницом је после Другог светског рата подигнут споменик, али је он оштећен гранатама у рату 1992-95. године. Како је српско становништво тог подручја протерано, ово спомен-гробље није имао ко да га коси и брани од корова.

Удружење ОМЛ је, након чишћења терана: сагледало степен оштећења спомен-гробља, дефинисало потребне радове на обнови и установило њихову фазну реализацију. Задатак је преузео Одбор села Челебић.

На санацији овог спомен комплекса извршени су следећи радови:

- зидање срушених зидова,
- фуговање очуваних стубова финим малтером и фуговање пукотина на унутрашњости ограде,
- чишћење дела испред постоља и бетонирање целом дужином,
- постављање нових и брушење очуваних бетонских капа,
- саливање новог постоља за плочу.
- изливање часне трпезе за потребе служења парастоса и Свете Литургије,
- обележавање простора и израда посуда за паљење свећа,
- израда и постављање спомен плоче са текстом идентичним оригиналној плочи,
- постављање металног крста над плочом,
- постављање и довођење у функцију улазних врата и
- постављање металних делова ограде (између стубова на предњој страни).

Извршени радови су финансирани наменским донацијама чланова Удружења, а пре свега потомака оних чија се тела налазе под боровима.

Од осталих радова потребно је израдити спомен-плочу са именима свих страдалих у јами Бикуши и челебићкој школи и поставити је са унутрашње стране споменика.

Споменик о.Ристу Ћатићу у порти губинске цркве

У порти губинске цркве 1962. године подигнут је споменик некадашњем свештенику те цркве, оцу Ристи Ћатићу, кога су, заједно са осморицом његових парохијана из села Сајковића, убиле усташе. Споменик је оштећен ратним догађајима деведесетих.

Обнова споменика извршена је средствима Удружења ОМЛ 2015. године, када је споменик и освештан.

Црква и гробље у Голињеву

Село Голињево можемо сматрати најстрадалнијим ливањским селом. Кржави усташки покољ лета 1941. године није преживео ни један становник тог села. Гробљанска православна црквица је 1941. године запаљена, а од тада до данас времену одолевају њени зидови. Гробље је временом заковорило.

Након обиласка гробља у Голињеву, родном селу песника, дипломате и свештеника Јована Сундечића, отац Жељко Ђурица је покренуо акцију чишћења гробља. Током јула 2014. месеца раскрио је растиње на гробљу, у и око цркве уз помоћ деминера, добровољаца, које за ливањски крај не везује ништа сем осећај поштовања према православним гробовима. Након чишћења терена, Удружење је иницирало акцију уређења голињевског православног гробља и обнову цркве.

Неколико споменика, који су временом пали, подигнуто је и учвршћено, а у трави су остала само два велика споменика за чије усправљање је потребна механизација. Гробље се одржава годишњим кошењем. За обнову цркве, која за сада подразумева само стављање под кров и кључ, у току је акција прикупљања средстава.

Парохијски дом у Врбици

Врбичка црква и уз њу парохијски дом обновљени су почетком две хиљадитих средствима и сећањима на приче мужа, војика КФОР-а који је службовао међу Србима Доњег поља, његова удовица Канађанка, Марија Лежер.

У намери да се парохијски дом прилагоди намени коначишта, Удружење је 2014. године својим средствима финансирало опремање мокрог чвора, а путем донације прибавило десет металних кревата.

Преостали су послови замене кровне покривке на парохојском дому, превоз кревета из Србије, као и набавка душека (односно тврде спужве) за кревете.

Одржавање православних гробаља

Да ливањски Срби не заборављају своје претке, нити своју потомачку обавезу, говори и акција одржавања сеоских гробаља, иако у тим селима Срби не живе деценијама, а неки, притиснути обавезама и прекоокеанским даљинама, ретко и долазе.

Под редовним одржавањем гробаља подразумева се кошење најмање једном годишње. На неким гробљима је оронула и срушена ограда замењена новим, на неким су подигнуте капеле, а до неких уређен и путни прилаз...

Уз ангажовање чланова Удружења одржавају се гробља села: Прилука, Челебић, Радановаци, Доњи Рујани, Лиштани, Голињево, Велики Губер.

БАЗА ПОДАТАКА, АРХИВ, ПОПИС ЖРТАВА И СТРАТИШТА

Послови из области: база података, архив и однос према жртвама садрже више подобласти, а убрајају се у послове који имају трајни карактер.

База података

Са циљем окупљање српске заједнице око реализације важнијих питања националног интереса, као и побољшања животних услова малобројних Срба који још увек опстају у насељима Ливањског поља, Удружење је покренуло активност израде електронске апликације у којој би се, у јединствену базу, евидентирали расељени ливањски Срба и њихови потомци. Апликација би служила за унос и чување општих података о члановима Удружења и свим заинтересованим особама, у смислу: имена и презимена, места рођења тј порекла, особи преко које има порекло за Ливном, месту и адреси становања, контакту (телефон, име адреса), статусу у Удружењу ОМЛ, плаћеној чланарини Удружењу и сл.

Апликацију електронске базе податка израдила је дипл. инг Јадранка Радовановић, члан Удружења.

Начин, услови и могућност располагања подацима у бази биће регулисани посебним актом Управног одбора Удружења, ради онемогућавања доступности неовлашћеним лицима и евентуалне употребе у сврхе којој није намењена. За имплементацију апликације потребно је дефинисати место постављања сервера, као и овлашћене особе за приступ подацима.

Архив

Ради очувања нематеријалне баштине ливањских Срба, као и докумената и предмета који сведоче о начину живота у претходном периоду, породицама, привредном и друштвеном животу, ношњи, музичком и књижевном стваралаштву, начину забаве исл, Удружење је дефинисало потребу формирања Архива Удружења.

Као први корак реализације овог плана, 2014. године упућен је, електронском поштом и путем званичне интернет странице Удружења, позив за достављање: докуманата, фотографија, аудио и видео снимака, делова народне ношње и рукотворина у приватном поседу, предмета исл, у доброј фотокопији, скенираној верзији или оригиналу који ће Удружење, након преснимавања и скенирања, вратити на захтев власника.

Иако није био велики одзив, од прикупљеног материјала сачињена је изложба на 25 панова (о којој је већ било речи).

Такође, активношћу чланова на прикупљању и поправци делова народне ношње, Удружење има у власништву шест аутентичних, веома вредних прегача које су ткале и носиле Српкиње у Ливањском пољу.

Током 2015. године прибављене су фотографије и докумената из приватних архива новинара Буда Симоновића, Јова Бајића и почившег члана Удружења Јелене Николић, а из рушевина челебићке школе извађен је прозор кроз који се спасао један од страдалника.

Љубазношћу наших пријатеља Удружење је прибавило и фотографисана документа Архива Сарајево, са сведочења пред Народним одбором 1947. године, о злочинима и уништеној имовини Срба. Такође, у форми скенираног документа прибављено је и неколико запсника о исказима о страдањима на подручју Ливна, сачињених у Београду 1942. и 1943. године.

Важно је да током нередног периода чланови Удружења раде на прикупљању свих докумената и предмета и сачине записе о начину употребе, оригиналном начину израде (народне ношње), сниме оригинално извођење инструменталне и вокалне музике, запишу некада коришћене речи које више нису у употреби, те да доставе Удружењу које ће их уврстити у јединствену збирку, припремити за даљу обраду у сврху прикладног приказивања, штампања и адекватног чувања исл.

Удружење поседује и мањи број књига различите тематике, које је добило на поклон разним пригодама, што је зачетак формирања библиотеке.

Попис жртава и стратишта

Током светских, као и југословенског грађанског рата, страдао је велики број Срба, међу којима је запажено велики број невиних цивилних жртава, нарочито оних пострадалих у усташком безумљу током Другог светског рата. Потпуна евиденција жртава никада неће постојати, с обзиром да су читаве породице, засеоци, па и села нестајала у само једном сулудом походу. Без живих сведока и без матичних евиденција, које су такође уништене, потпуне евиденције није могуће сачинити, али је недопустиво да не постоје уредни пописи и централне евиденције пострадалих за које постоје докази, матичне евиденције, сведоци...

Србе ливањског подручја, нажалост, није мимоишла страдалничка трагедија. Попис цивила побијених лета 1941. године сачинио је Мићо Радета, и он је објављен у прилогу књиге Буда Симоновића *Огњена Марија ливањска*.

Удружење је у своје сталне задатке уврстило израду пописа свих српских жртава 20. века, по ратним догађајима, по свим категоријама (цивили, војници, заробљеници), као и политичких жртава и логораша. Ово подразумева и перманентно поређење докумената и извора са именима жртава и кориговање спискова.

У циљу реализације овог задатка Удружење је, до краја 2013. године ступило у контакт са Институтом за истраживање српских жртава 20. века из Београда, Музејом жртава геноцида из Београда, Архивом Републике Српске из Бања Луке, а ради стручне консултације, увида у расположиве базе података, као и координације рада уколико сличан пројекат буде проширен и подржан од стране Републике Србије и Републике Српске, имајући у виду иницијативе Музеја жртава геноцида.

До сада Удружење поседује следеће:

- за Први светски рат-добровољци солунци - непотпуни спискови за поједина села са подручја Ливна;
- за Други светски рат – цивилне жртве - списак Миће Радете; списак Музеја жртава геноцида; списак Савеза бораца Ливна сачињен 1967. године; списак страдалих житеља села Челебић, Бојмунти и Радановци који је сачинио Лука Црногорац шездесетих година;
- за Други светски рат - војници/партизани - неформали списак страдалих у Трећој непријатељској офанзиви на Сутјесци;
- за рат 1992-1995 – цивили – списак је сачињен у сарадњи са члановима из Бања Луке и институцијама Републике Српске;
- за рат 1992-1995-војници – списак је сачињен у сарадњи са члановима из Бања Луке и институцијама Републике Српске и у току је његова провера.

Бројна страдања наметнула су и потребу установљивање својеврсног **календара** (што прецизнији период појединачног догађаја) и **атласа** (тачно лоцирање сваког стратишта) страдања Срба. Ова акција захтева рад са већим бројем појединаца и/или удружења који би радили на истом задатку нарочито за подручја суседних општина: Купрес, Дувно, Гламоч и Грахово.

Стратишта цивила побијених лета 1941. године су позната, али је неопходно пронаћи их (неке јаме се налазе и планини, на тешко приступачном, зараслом терену), обележити, поставити споменик или крст. Ова активност подразумева и обнову порушених споменика и обележија. О резултатима које смо на том пољу постигли, већ је било речи, а преостаје још доста посла.

СРБИ У ОПШТИНИ ЛИВНО

Једна од области деловања у оквиру циљева постављених Статутом и другим актима Удружења ОМЛ, односи се и на пружање помоћи српском становништву Ливањског поља које на том подручју опстаје и то у тешким условима, нарочито када је реч о селима.

Након грађанског рата на подручју бивше Југославије многе српске породице су протеране и расељене, а њихова имовина узурпирана, или деломично и потпуно уништена. Првих година након рата у новонасталим државама формиране су институције и законодавства без чијег дефинисања није било могуће у правним оквирима регулисати питања имовине и повратка. С обзиром да је реч о личним правима и њиховом остварењу личним или ангажовањем стручних и лиценцираних лица (којима Удружење не располаже), једина могућа улога Удружења на том пољу је на прикупљању и пружању тачних информација и упутстава административне природе.

У овим активностима Удружење се имало задатак прикупљања информација о могућностима, начину и роковима реализације права на обнову кућа, према јавно објављеним позивима надлежних државних тела. Позиви и формулари објављивани су на интернет страници Удружења са додатним упутствима о начину њиховог попуњавања и предаје. Такође, Удружење је организовало и састанке информативног карактера (као Сурчин је 30. јануара 2013. године) и пратило објаву резултата конкурса о чему је такође упознавало чланство.

Покушај Удружења да формира Фонд за опстанак из кога би, макар симболично биле подржане повратничке породице у развијању делатности која ће им обезбедити опстанак, није наишао на одзив чланства.

Стање **инфраструктуре** на подручју Ливањског поља, нарочито српских села Доњег поља, веома је лоше, чак неприхватљиво за живот 21. века, како за становништво које је тамо стално настањено, тако и за власнике имовине који имају пребивалиште ван Ливањског поља.

Удружење је спремно да учествује у апелима за инфраструктурно уређење, које мора покренути тамошње становништво. У више наврата представници Удружења су разговарали са надлежнима Општине Ливно и неки кораци су начињени. Такође, 2016. године Удружење је покренуло акцију изградње бране у Врбици, и за те намене прибавило од Општине Ливно одређена средства, али се од акције одустало пошто је дошло до промена у водотоку реке крај Врбице.

Удружење редовно прати све догађаје који се тичу живота Срба у општини Ливно, па тако и спортске и школске успехе наше деце, о чему редовно и са поносом обавештава чланство, па и ширу јавност путем интернет странице.

ОДНОСИ СА ДРУГИМА

У току свог петогодишњег рада Удружење је развило бројне контакте и добе односе са удружењима сличне програмске садржине, као и државним институцијама и органима.

Свој осећај за туђе невоље исказало доприносима у складу са могућности (као што је био допринос за поплављене у Републици Србији и Републици Српској) или објавом апела за помоћ (као што је била акција обнове библиотечког фонда обреновачке основне школе „Јован Јовановић Змај“, чији је комплетни фонд књига уништен поплавама).

Удружење ОМЛ потписало је Протокол и постало члан организације *Сабрање*, која окупља удружења из Републике Србије и Републике Српске чија је програмска орјентација неговање сећања на жртве рата.

Добру сарадњу и колегијлане односе Удружење је успоставило са Удружењем Ливњана и Граховљана из Бачког Јарка, УГ Јадовно 1941 из Бања Луке, СНД Пребиловци из Београда, Коалицијом избегличких удружења, Савезом крајишких удружења, Удружењем Дрварчана и другим.

Од државних органа и институција поменимо: Министраство спољних послова Србије; Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова, Нови Сад; Покрајинску штампарију, Нови Сад; СО Сурчин; Представништво Републике Српске у Београду; Музеј жртава геноцида, Београд; Музеј Републике Српске, Бања Лука итд.

ЗАКЉУЧАК

Потрудили смо се да на претходним страницама сажето, прегледно и тачно, речима и бројкама прикажемо, а сликом дочарамо све што је Удружење знало и могло да уради. Да ли је мало, недовољно, лоше или добро и довољно оцениће други. Једно је сигурно, посла има још много, за сваког члана и добровољца за пуне руке и пуно срце.

Зато овај извештај завршавамо у уверењу да ће наредних пет година донети нове форме и садржаје, нове пројекте, нове координаторе, нове чланове, нове добровољце, нове нервозе, нове јурњаве..., а изнад свега добре резултате. А неких даљих и још даљих пет година да ће умножити број српских кућа, заорати српске њиве, покосити српске ливаде у Ливањском пољу и преко Динаре расути звук наших звона и ојкаче... Имамо право да верујемо, зато смо се удружили да у тој вери радимо. А и ако не буде баш тако, моћи ћемо са поносом да покажемо пријатељима слике наших храмова, споменика, предачких гробова које не скрива зова и коров и који својим изгледом кажу: нијесу ме моја дијеца заборавила!

Свако добро од Господа!

УПРАВНИ ОДБОР
УДРУЖЕЊА ОГЊЕНА МАРИЈА ЛИВАЊСКА
Гордана Достанић,
Председник Управног одбора, ср

ПРИЛОГ

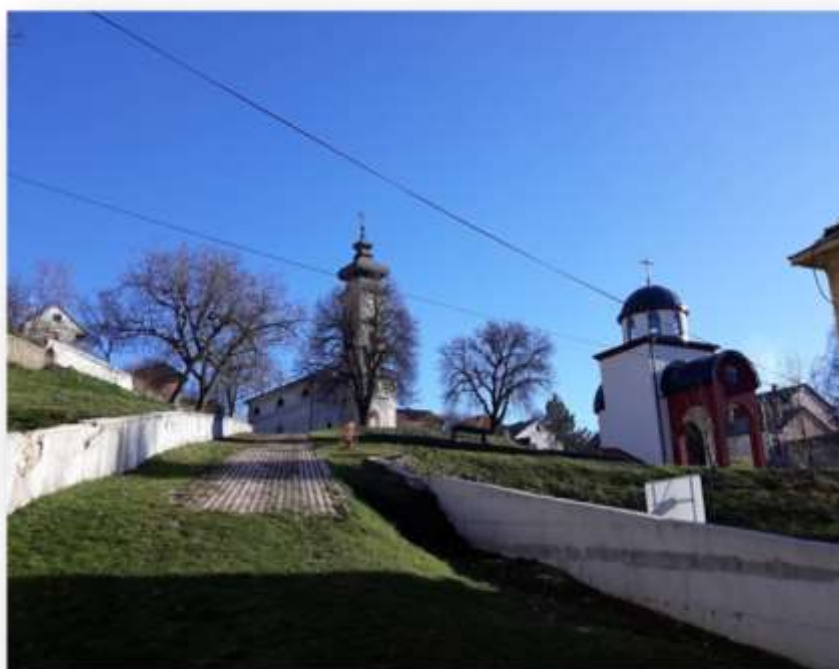
СЛИКЕ КАО 1000 РЕЧИ

Спомен-капела 2012-2017.

Унутрашњост Спомен-капеле 2012-2017.

Порта ливањске цркве Успења Пресвете Богородице

Рујанска црква 2012-2017.

Чапразлије-овде је био споменик

Губин-споеменик о.Ристи и Сајковчанима

Споменик на Барјаку

УДРУЖЕЊЕ ОГЊЕНА МАРИЈА ЛИВАЊСКА

Трибине, изложбе, промоције, дружења...

Екскурзија

